

DYREKTOR

prof. dr hab. Sławomir ZADROŻNY
Slawomir.Zadrozny@ibspan.waw.pl

Warszawa, dn. 6 września 2024 r.

**Stanowisko dyrekcji IBS PAN w sprawie proponowanej przez
Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nowelizacji
Ustawy o PAN**

Dyrekcja Instytutu Badań Systemowych PAN podziela opinie wyrażone w dokumentach: „Stanowisko grupy dyrektorów instytutów naukowych PAN w sprawie założeń do projektu ustawy o zmianie ustawy o Polskiej Akademii Nauk” z dnia 4 września 2024 roku oraz „Stanowisko członków PAN będących dyrektorami instytutów naukowych w sprawie projektu nowelizacji ustawy o Polskiej Akademii Nauk”.

W pełni się zgadzamy, że próby reformowania Polskiej Akademii Nauk w oparciu o diagnozę aktualnej sytuacji, która pomija fakt i konsekwencje jej chronicznego niedofinansowania mają małe szanse na sukces.

Polska Akademia Nauk nigdy nie była jedną z wielu jednostek naukowych, ale zawsze była jedną z czołowych jednostek na arenie krajowej i międzynarodowej oraz pełniła ważne funkcje dla całego środowiska naukowego, jak i w szerszym kontekście społeczno-gospodarczym. Jej pełne podporządkowanie Ministrowi ds. nauki i wyłączenie jej spod kurateli Prezesa Rady Ministrów, co jest rozwiązaniem niespotykanym wśród podobnych akademii na świecie, w znacznym zakresie pozbawia Akademię racji bytu. Nieprzekonywująco brzmią argumenty, że takie całkowite podporządkowanie służyć będzie wzmocnieniu Akademii i, w szczególności, pozwoli na lepsze wsparcie jej instytutów naukowych przez ministerstwo. Ministerstwo rozdziela obecnie środki finansowe dla instytutów i jeśli istnieją jakieś bariery w lepszym reagowaniu na potrzeby instytutów, to nie wydaje się, żeby źródłem tych barier była Ustawa o PAN.

Proponowane zmiany są szeroko dyskutowane przez różne gremia i w mediach. Nie warto tu powtarzać wszystkich wątpliwości wobec nich zgłaszanych. W szczególności wobec tych, które według najnowszych deklaracji ministerstwa, zostały już wycofane (por. w szczególności zmiana art. 35, dotyczącego konstytucji komitetów naukowych PAN). Skupimy uwagę tylko na kilku, spośród wielu, proponowanych zmian przepisów, które mogą budzić zastrzeżenia.

O ile włączenie w skład Zgromadzenia Ogólnego Akademii dyrektorów instytutów i członków AMU mogłoby służyć integracji całego środowiska PAN, to jednak decydowanie w sprawach takich jak wybór członków Akademii powinno być pozostawione członkom korporacji. Proponowane zmiany przeczą sensowi istnienia korporacji w rozumieniu przyjętym dla takich gremiów na całym świecie, jak również ograniczają swobodę formułowania opinii przez korporację, które dotychczas artykułowane były w formie uchwał Zgromadzenia Ogólnego. Z drugiej strony, projekt ustawy pozostawia w mocy art. 53 ust. 2, który wyłącza dyrektorów instytutów z głosowania (w ramach wydziałów) nad zgłaszaniem/popieraniem kandydatów na członków Akademii, więc intencje ministerstwa nie są do końca jasne w tym względzie.

Czemu miałyby służyć zmiana art. 42, czyli przemianowanie „instytutów naukowych” na „instytuty” ? Jedyny efekt tego to wprowadzenie zamieszania w nazewnictwie, już dobrze utrwalonym, oraz wygenerowanie kosztów związanych z koniecznością zmiany tegoż nazewnictwa w licznych dokumentach.

Nie znajduje uzasadnienia włączanie do rady naukowej instytutu przedstawiciela ministra (por. proponowane brzmienie art. 56 ust. 9)) – argumentacja, że jest to konieczne dla uzyskania przez ministerstwo wglądu w działalność instytutu słabo broni się w świetle licznych sprawozdań składanych przez instytuty i łatwo dla ministerstwa dostępnych.

Podsumowując, według naszego oglądu sytuacji, nie ma żadnej naglącej potrzeby dokonywania zmiany Ustawy o PAN, a stabilność obowiązujących regulacji należy uznać za pozytywne zjawisko. Jeżeli jednak zidentyfikowana zostałaby, i uzyskała szerokie poparcie, realna potrzeba zmian, to projekt nowej ustawy powinien być wypracowany na podstawie wspólnych ustaleń PAN, całego środowiska naukowego oraz władz, tak aby służyło to autentycznemu wzmocnieniu pozycji Polskiej Akademii Nauk, której instytuty naukowe odgrywają wiodącą rolę w systemie nauki polskiej.